

Årsberetning

Reform - ressurscenter for menn

2016

www.reform.no

Innholdsfortegnelse

Forord	4
1. Innledning.....	5
Formålsparagraf og overordnede oppgaver	5
Finansiering	5
Tredelt innsats.....	5
Strategi- og handlingsplan.....	5
2. Rollen som nasjonalt likestillingscenter	7
3. Lavterskelarbeid	8
Mannstelefonen	8
Juridisk hjelpetelefon	9
Terapeutiske samtaler.....	9
4. Menn som fedre	10
Aktivfarskap.no	10
Fathers and Employers in Action (Slovenia).....	10
Samlivskurs for fedre.....	11
Min Far – omsorg er det motsatte av vold.....	11
5. Volds- og overgrepforebygging.....	13
Stopp kjærestevolden	13
Nordisk ekspertkonferanse om kjærestevold	13
Rød knapp-kampanjen Stopp vold mot kvinner.....	14
Sommerflørt?	14
Faktabrosjyre om menn utsatt for vold i nære relasjoner	15
Filmen «Rettssalen»	15
Stopp kjærestevolden i Oslo vest	16
Dating Violence – the Uncovered Face of Adolescent’s Human Rights Violation (Bulgaria).....	16
Overgrepsutsatt? Ikke jeg, nei!	17
Opplæring for et krisesentertilbud i Danmark	17
6. Arbeid med menn med innvandrerbakgrunn.....	18
Innvandrerungdom og stopp kjærestevolden i Oslo Øst	18
Mangfoldige mannfolk – en nettverkskonferanse	18
Ungdom, vold og forelskelse – et kompetansehevende kurs for foreldre.....	19
7. Menn, helse og seksualitet.....	20
Utvikling av et lærings- og mestringstilbud for menn	20

Mannens helseuke 2016	20
KAST (Kjøp Av Seksuelle Tjenester)	21
8. Gutters oppvekst og sosialisering.....	23
Mannsdagen 2016: Gutters skolefracfall	23
Kartlegging av lovende nordiske likestillingspraksiser i barnehage og skole.....	23
Nordisk e-læring om kjønn og utdanning.....	23
Nordisk MenEngage-konferanse i Oslo	24
9. Opplysningsarbeid.....	25
10. Representasjon og samarbeid.....	26
Vedlegg: Styrets vurdering av virksomheten	27
Reforms styre i 2016.....	27
Reforms ansatte i 2016	27
Frivillige i Reform.....	27
Virksomhetens art	27
Likestillingssituasjonen.....	27
Arbeidsmiljøet og HMS.....	28
Ytre miljø	28
Økonomi	28
Resultatregnskap 01.01 – 31.12.16.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Balanse pr 31.12.16.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.

Forord

Reform – ressurscenter for menn er noe så enestående som et nasjonalt kompetansemiljø som arbeider for gutter og menn som aktive interessenter i likestillingen.

I 2016 har senteret fortsatt den fine utviklingen vi så i 2015, ved et stadig økende antall spennende prosjektoppgaver og samarbeid i inn- og utland. Mot slutten av året har den økte aktiviteten både betinget og muliggjort en økning i den fast ansatte staben fra seks til sju medarbeidere.

Årsberetningen viser bredden i Reforms virksomhet dette året, både i arbeidet gjort av våre dyktige ansatte og av våre engasjerte frivillige.

Oslo, 31. mars 2017

Are Saastad
daglig leder

1. Innledning

Formålsparagraf og overordnede oppgaver

Reforms formålsparagraf er vedtektsfestet i stiftelsesmøte 30. januar 2002:

«Reform er organisert som en politisk uavhengig stiftelse. Stiftelsens formål er, med utgangspunkt i at menn og kvinner er likeverdige, å jobbe for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, samt synliggjøre menn som kjønn i samfunnet.»

Våre oppgaver kan overordnet sies å være å samle, produsere og formidle sentral kunnskap om menn, menns livssituasjoner og likestilling, å påvirke beslutningsprosesser som berører menn og likestilling, å samarbeide nasjonalt og internasjonalt om synliggjøring av menns posisjoner i likestillingsfeltet og å kvalitetsutvikle og arbeide for en spredning av lavterskeltilbud til menn.

Finansiering

Reform drives med grunnfinansiering over budsjettet til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), formidlet via Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Store deler av driften er prosjektbasert, med finansiering både fra offentlige og private tilskuddsytere.

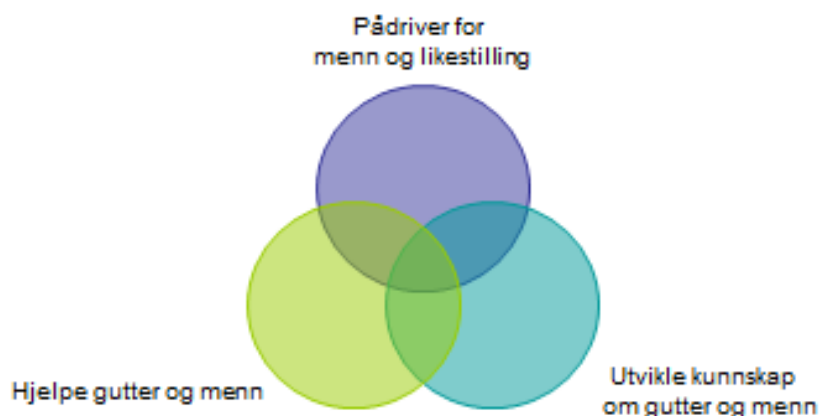
Den offentlige støtten til stiftelsen er begrunnet i at norske myndigheter anerkjenner behovet for en aktør med hovedoppgaven å integrere gutter og menn i likestillingsarbeidet - som partnere, medspillere og også som ansvarlige parter med selvstendige likestillingsbehov.

Tredelt innsats

Reform har spesialkompetanse på feltet gutter, menn og likestilling.

Reform arbeider tredelt, ved å forene kunnskap fra direkte kontakt med menn (gjennom hjelpetilbud) med prosjekter (finansiert gjennom ulike prosjektsamarbeid) og rollen som samfunnsaktør og faglig pådriver.

Den spesielle kombinasjonen av kunnskap fra forskning, erfaring og direkte dialog med menn gjør Reform til en unik aktør i likestillingsfeltet, både nasjonalt og internasjonalt.

Strategi- og handlingsplan

I styrets strategiplan for 2016 til 2018 er det vedtatt at Reform skal ha disse kjerne-rollerne:

- Ivareta menn i likestillingsarbeidet med spesiell oppmerksomhet på minoritetsgruppers situasjon

- Være en synlig aktør for likestilling i et mannsperspektiv
- Være en aktiv formidler av praksis- og forskningsbasert kunnskap
- Videreføre frivilligheten, særlig knyttet til Mannstelefonen og juridisk hjelpetelefon

Kjernerollene er i 2016 konkretisert til disse oppgavene i det daglige:

- Å bedre gutters oppvekstvilkår og utdanning
- Å fremme oppmerksomhet om menns helse
- Å motvirke det kjønnsdelte arbeidsmarkedet
- Å motarbeide vold i nære relasjoner
- Å arbeide med menn med utfordringer som gutter og menn med minoritetstilknytning møter
- Å innhente og dele kunnskap om samlivsbrudd og barnefordeling
- Å fremme menns rolle som fedre i samfunnet

Det gis i tillegg føringer gjennom Bufdirs årlige tildelingsbrev knyttet til den statlige grunnbevilgningen.

Reforms drift organiseres rundt årlige og dynamiske handlingsplaner.

2. Rollen som nasjonalt likestillingscenter

I kraft av å være ett av landets fire likestillingscentre, har Reform en nasjonal oppgave. Som landets eneste ressursmiljø for arbeid med likestilling i et mannsperspektiv blir Reform også aktivt brukt av enkeltpersoner, organisasjoner og av myndighetene.

Reform inntar en aktiv og kontinuerlig rolle som kunnskapsleverandør overfor det offentlige tjenesteapparatet, utdanningssektoren, academia, embetsverket og politikere, men også overfor sivilsamfunn og arbeidsliv.

Gjennom egne arrangementer, deltakelse i konferanser i inn- og utland og som medieaktør har Reform løftet fram betydningen av et mannsperspektiv i hele 2016.

Reform har også gitt innspill til og vært i dialog med en rekke organisasjoner og offentlige virksomheter om hvordan trekke gutter og menn sterkere med i likestillingsarbeidet. Vi har deltatt på innspillmøter og levert hørings svar på en rekke saksfelt.

I økende grad er det nødvendig å se det nasjonale arbeidet for likestilling mellom kjønnene i et internasjonalt perspektiv. Reform er et knutepunkt og bidrar til en internasjonal erfaringsutveksling til nordiske, europeiske og internasjonale aktører som arbeider med menn for likestilling mellom kjønnene. Vi opplever stadig besøk av utenlandske interessenter i menn og likestilling.

I mars deltok Reform i den offisielle norske delegasjonen til FNs årlige konferanse om kvinners rettigheter og likestilling i New York (CSW). I møter med internasjonale aktører og i den norske delegasjonen løftet Reform aktivt behovet for involvering av menn i likestillingen – et perspektiv som ofte underkommuniseres, også i Norge.

I samarbeid med norske myndigheter har Reform bidratt med norske erfaringer med å trekke menn med i likestillingsarbeidet på flere norske og internasjonale konferanser.

Vi har deltatt på en lang rekke konferanser og seminarer i inn- og utland for dels å skaffe oss mer kunnskap, dels å påvirke for et sterkere fokus på gutter og menns situasjon.

For å være faglig oppdatert om likestilling og aktuelle temaer knyttet til vårt løpende arbeid, deltar Reforms ansatte på relevante utdanninger og på kvalifiserende kurs og foredrag.

Se også Kapittel 9, *Opplysningsarbeid* og kapittel 9, *Representasjon og samarbeid*

3. Lavterskelarbeid

Reform har en rekke lavterskeltilbud til menn som har behov for hjelp. En del av våre lavterskeltilbud er drevet av frivillige, mens andre er prosjektorganisert eller drevet som del av Reforms ordinære virksomhet utført av de ansatte. Tilbudene krever ikke henvisning, og de fleste er gratis. Der det tas egenandel er denne av symbolsk størrelse.

Ved siden av å hjelpe mange menn direkte, har våre lavterskeltilbud tett sammenheng med Reforms kunnskaps-, utviklings- og påvirkningsarbeid. Det konkrete møtet med menns virkelighet gir oss en unik og stadig oppdatert erfaringsbase som benyttes til å avdekke mangler og behov, og derigjennom utvikle likestillingspolitikk og stadig nye prosjekter.

I 2016 mottok vi til sammen over 2500 henvendelser til Reform.

Se også tiltakene *Samlivskurs for fedre* under kapittel 3, *Familieforberedende kurs* under kapittel 4 og *Kast 2 (Kjøp av seksuelle tjenester)* under kapittel 6.

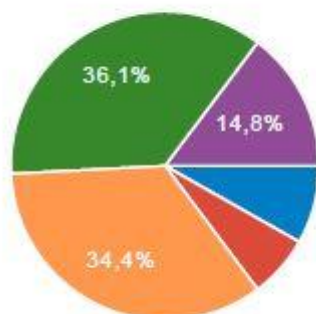
Mannstelefonen

Mannstelefonen har vært et kontinuerlig tilbud siden den ble etablert i 1980, og er en fast del av Reforms virksomhet. Formålet er å sikre et landsdekkende, gratis og synlig telefontilbud til menn i form av rådgivning i vanskelige livssituasjoner. Telefonen er betjent alle hverdager mellom 17 og 20.

Mannstelefonens aktive frivillige besvarte i 2016 rundt 1100 henvendelser fra menn med ulike problemstillinger. Telefontjenesten er anonym, men det føres likevel logg og en viss form for statistikk. Temaene de som ringer inn oftest er opptatt av er samliv, samværsrett med barn, psykiske vansker, økonomi, ensomhet, vold og seksualitet.

Basert på opplysninger fra de frivillige, utgjør skilte eller separerte (34,4 %), eller enslige menn (36,1 %) det store flertallet av innringerne. Kun 8,2 % oppgir å være gift. *Se tabell 1.*

Status

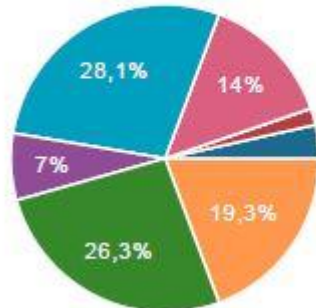

Innringerens alder dekker hele livsløpet, men det er en hovedvekt på dem som er mellom 46 – 66 år (41 %), og dem mellom 25 – 44 år (39,3 %). Rundt 75 % av innringerne oppgir å være av etnisk norsk opprinnelse.

Når det gjelder innringernes bosted, viser statistikken at tjenesten tar imot henvendelser fra hele landet. De fleste av innringerne kommer fra henholdsvis hovedstaden (28,1 %), Østlandet (26,3 %) og Vestlandet utenom Bergen (19,3 %). Færrest ringer oss fra Midt-Norge og Nord-Norge. *Se tabell 2.*

Hvor bor innringeren?

De frivillige ved Manntelefonen har kompetanse til å arbeide innenfor et mannsperspektiv, og har god kunnskap og erfaring med å snakke med mennesker som befinner seg i vanskelige livssituasjoner.

Det arbeides stadig med rekruttering av nye frivillige, og det gis et grundig opplæringstilbud til alle nye telefonvakter. I 2016 opplevde vi å få en rekke nye frivillige gjennom annonsering på Frivillighetsportalen.

Juridisk hjelpetelefon

Juridisk rådgivningstelefon betjenes av en erfaren advokat på frivillig basis, og har vært i drift gjennom hele året, mandag til torsdag fra 19 til 21. I løpet av året har tjenesten mottatt over 350 henvendelser.

De fleste som ringer telefonen søker råd om samværsrett, barnefordeling og besøksforbud. Andre temaer er vold, farskap, barnevernssaker og oppholdstillatelse. Menn som henvender seg om problemstillinger som ikke faller under kategoriene telefonen dekker, gis råd om andre steder å henvende seg.

Terapeutiske samtaler

Reform gir et begrenset, men for dem det gjelder svært viktig, tilbud om individuell terapeutisk oppfølging av menn. Samtaleterapien gis av en erfaren terapeut på timebasis, og av en frivillig veileder i terapeutisk utdanning. Vi prioriterer å gi disse samtaletilbudene særlig til menn med barn, menn som har problemer med samliv og samvær og til volds- og overgrepsofsatte.

I 2016 mottok til sammen 32 menn terapeutiske hjelp i Reform. 13 av disse mennenes hjelpebehov var knyttet til sinnemestring. 10 av mennene hadde selv vært utsatt for vold eller overgrep, mens 9 menn sto i ulike former for livskriser. Til sammen gjennomførte våre terapeuter over 150 terapeutiske enkeltsamtaler.

4. Menn som fedre

De siste 20 årene har norske menn inntatt rollen som aktive, deltakende og omsorgsfulle fedre. Den særnorske oppfinnelsen fedrekvoten har hatt avgjørende betydning for dette. «Pappapermens» betydning er lett målbar. I takt med utvidelsen av ordningen siden den ble innført i 1993, har også menn tatt sitt ansvar som fedre, stikk i strid med advarsler om at menn ikke ville eller kunne gå inn i rollen som omsorgsgivere for barn.

Det var et visst tilbakeslag at fedrekvoten ble redusert i 2014. Dagens ordning står imidlertid svært sterkt i det norske samfunnet. Internasjonalt vekker det oppsikt at både alle arbeidslivets parter slår ring om ordningen.

Reform vil fortsette å arbeide for menns aktive rolle som fedre i det norske samfunnet også i 2017.

Aktivtfarskap.no

I 2015 fikk Reform i oppdrag fra Bufdir å etablere og lansere en nettside for menn som skal ut i eller er i foreldrepermisjon. Hensikten med nettsiden er både å fremme betydningen av et aktivt farskap, både for fedrene og for barna, og å informere om rettigheter knyttet til permisjonsordningen. I tillegg skal siden være et sted der det samles gode erfaringer og eksempler på farskapshistorier.

Nettsiden ble lansert i januar 2016 og har fått mye oppmerksomhet, spesielt i forbindelse med lanseringen. Fra 25. januar til 1. mai hadde nettsiden 7461 nettstedklick.

Nettsiden er også blitt brukt i forbindelse med et Norway Grants-prosjekt i Slovenia om arbeid-familiebalanse. Her ble noen av de norske eksemplene fra Aktivtfarskap.no oversatt til slovensk og benyttet i Slovenia. *Se også neste punkt.*

Reform vil videreføre arbeidet med nettsiden i 2017, og integrere den i virksomhetens nye nettside.

Fathers and Employers in Action (Slovenia)

I 2014 ble Slovenske Mirovni Institut (Peace Institute) i Ljubljana innvilget midler til et toårig prosjekt fra Norway Grants (EØS-midlene), der Reform deltar som partner.

Fathers and Employers in Action har som mål er å få arbeidsgivere i Slovenia til å utarbeide tiltak for en bedret balanse mellom arbeid og hjem, og slik bidra til å styrke særlig unge menns rolle som fedre.

I 2015 bidro Reform i prosjektet med rådgivning og formidling. I juni var en større slovensk delegasjon på studiebesøk til Norge, med Reform som vertskap. Reform leverte også bidrag til en håndbok for slovenske arbeidsgivere om hvordan legge til rette for en bedre arbeid-familiebalanse, og vi skaffet til veie gode norske eksempler på det samme til bruk i Slovenia.

I 2016 har Reform bidratt i en samling fortellinger om fedres betydning for barn og i oppstarten av flere utviklingsprosjekter for slovenske arbeidsgivere. I mai ble en avsluttende fagkonferanse avholdt i Slovenia, hvor Reform var tilstede. Prosjektet er avsluttet.

Samlivskurs for fedre

Bufdir tildelte Reform oppgaven med å utvikle et eget samlivskurs for menn i 2015. Dette kurset ble videreutviklet i 2016. Oppgaven besto i å gjennomføre et fokusgruppeintervju med menn som hadde erfaring fra tradisjonelle samlivstilbud, videreutvikle et kursopplegg og gjennomføre et nytt samlivskurs for menn høsten 2016.

Det er mange grunner til å sette menn i stand til å arbeide for å unngå å komme i en situasjon med samlivsbrudd. Menn synes generelt å takle samlivsbrudd dårligere enn kvinner, har ofte et mindre nettverk, færre fortrolige venner og er dårligere trent på å ta vare på seg selv. Tap av kontakt med barn er den viktigste kilden til psykiske, fysiske og sosiale problemer. Vi vet også at tap av en tilstedeværende far er en stor belastning for barns oppvekstvilkår. Det er derfor viktig å forebygge samlivsbrudd.

Kursopplegget for samlivskurset ble basert på Reforms tidligere erfaringer og funnene fra fokusgruppeintervjuet. Fokusgruppen kartla kjønns spesifikke erfaringer fra menn, gode rekrutteringsarenaer og relevante temaer for kurset. Samlivskurset hadde et klart forebyggende fokus, henvendt til fedre i et parforhold. Hensikten var å styrke foreldrenes relasjon før problemene ble for store, for slik å være med på å skape en trygg og stabil oppvekst for barn.

Fokusgruppeintervjuet ble gjennomført i oktober 2016. Samlivskurset ble avholdt over fem mandagskvelder i november og desember.

Reform anbefaler at de etablerte samlivstilbudene inkluderer et tydeligere mannsperspektiv, Erfaringer fra arbeidet er oppsummert i en tidsskriftartikkel som publiseres i Fontene våren 2017.

Prosjektet søkes videreført og videreutviklet i 2017.

Min Far – omsorg er det motsatte av vold

Bufdir tildelte i 2016 støtte til en publikasjon om fedre fra et mangfoldsperspektiv, hvor Reform hadde som målsetting å samle og formidle positive fortellinger om fedre. Gjennom møter med minoritetsetniske organisasjoner, LHBTI-organisasjoner og organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne, ønsket Reform å bidra til mer oppmerksomhet og diskusjon om betydningen av nærværende farskap for grupper som hittil ikke har vært inkludert.

Til sammen 20 enkeltfortellinger og portrettfotografier dannet grunnlaget for publikasjonen «Min far. Historier om mangfold og fedre». Fortellingene er fortalt fra de voksne barnas perspektiv og beskriver deres relasjon til egen far eller en farsfigur fra egen oppvekst, og hva de har tatt med seg fra faren i etableringen av egne familier. Bildene ble tatt av elever på medier og kommunikasjon ved Elvebakken videregående skole.

Hensikten med boka var å synliggjøre positive fortellinger, som et motsvar til stereotype fortellinger vi ofte hører i media; den kontrollerende innvandrerfaren, den homofobe arbeiderklassemannen eller faren som ikke stilte opp for sitt funksjonshemmede barn.

«Min far» er også nyskapende ved at det vi kan kalle barna av pappapermrevolusjonen får komme til orde. Mange av intervjuobjektene i boka er født etter innføringen av fedrekvoten i foreldrepermisjonsordningen. Denne generasjonens farskaphistorier er ikke tidligere undersøkt.

Boka ble lansert og overlevert oppdragsgiver Bufdir på et godt besøkt arrangement i Litteraturhuset i Oslo i desember. «Min far» finnes både i en trykket utgave og som en nettpublikasjon.

5. Volds- og overgrepforebygging

Vold og overgrep i nære relasjoner er et betydelig likestillingsproblem, både i Norge og internasjonalt. Det er derfor naturlig at Reform har et aktivt og pågående arbeid på dette feltet, med mål om å forebygge og redusere vold i nære relasjoner. For oss er det viktig å se menn både som voldsutøvere og som voldsutsatte. Det er helt vesentlig at menn tar ansvar for menns vold mot kvinner, og Reform prioriterer derfor å være til stede på vegne av menn i dette arbeidet. Dette står ikke i motsetning til at vi også ønsker å være en aktiv ambassadør for menn som volds- og overgrepsutsatte – et område det fortsatt er knyttet særlig mye tabu til.

I 2017 har Reform gjort en særlig innsats for å sette menn som volds- og overgrepsutsatte på dagsordenen.

Stopp kjærestevolden

Stopp kjærestevolden er Reforms eget undervisningsopplegg for ungdom om voldsfrie kjæresteforhold. Prosjektet har blitt drevet siden 2014, med støtte fra Justis- og beredskapsdepartementets tilskuddsmidler mot vold i nære relasjoner.

Vold og seksuelle overgrep er et betydelig samfunnsproblem, og yngre voksne er mest utsatt. Derfor er det viktig å bevisstgjøre ungdom om forskjellige former for vold og grenser knyttet til seksualitet. Med *Stopp kjærestevolden* møter Reform ungdom fra 14-15 års alder, i konfirmasjonsundervisning eller ungdomsskole, opp til og med videregående skole.

I 2016 har vi utviklet en omfattende undervisningshåndbok for *Stopp kjærestevolden*, slik at også andre kan ta opplegget i bruk i undervisning mot ungdom. Håndboken er gjort fritt tilgjengelig i ressursbanken til Den norske kirke og på Reforms nettsider. Som en del av spredningen av prosjektet, har vi også gjennomført kursing av voksne som arbeider med unge, deltatt på Trosopplæringskonferansen og bekjentgjort undervisningsopplegget for landets elleve bispedømmer.

Vi har også utarbeidet en grafisk profil og tilpasset informasjonsmateriell for prosjektet. Vi har brukt våre nye *Stopp kjærestevolden*-brosjyrer til å reise oppmerksomhet rundt vold i nære relasjoner og viktigheten av å snakke med ungdom om dette.

Som tidligere har vi også fortsatt vår direkte undervisning for ungdom. I løpet av 2016 har vi snakket med godt over 500 ungdommer i skole og i konfirmasjonsundervisning. Vi har også undervist mot elevråd på ungdomstrinnet.

Reform ønsker å videreføre *Stopp kjærestevolden* i 2017. Her ser vi for oss en særlig satsning mot skoler.

Se også *Stopp kjærestevolden i Oslo vest*

Nordisk ekspertkonferanse om kjærestevold

I 2015 tildelte NIKK - Nordisk information för kunskap om kön (Nordisk ministerråd) Reform ansvaret for ekspertkonferansen *Ungdoms kjærestevold i Norden*, som gikk av stabelen i april 2016. Prosjektet var et samarbeid mellom Reform og de nordiske partnerne Män För Jämställdhet (Sverige), Profeministimiehet (Finland) og Nordic MenEngage.

Konferansen samlet 23 eksperter på ungdoms kjærestevold fra Finland, Sverige, Danmark, Island og Norge. Deltakerne, som alle var organisasjonsaktører eller forskere på feltet, fikk økt sin kunnskap om ungdoms kjærestevold ved deling med de andre nordiske landene. Det var en felles erkjennelse at de nordiske utfordringene er ganske like på feltet ungdoms kjærestevold, men også at det er mye å hente fra å lære om praksis i nabolandene.

I etterkant utarbeidet prosjektpartnerne et sett med anbefalinger til politiske myndigheter og organisasjoner, som er utdypet i publikasjonen *Dating Violence among Nordic Youth*. De 11 anbefalingene spenner fra å be nordiske myndigheter legge til rette for å gjennomføre omfangsundersøkelser i alle nordiske land og legge til rette for nordisk samarbeid og deling av «best practices», til at det må sørges for at ungdom må snakkes til i et språk de forstår, gis en helhetlig opplæring i seksualitet og at det settes fokus på sosiale mediers betydning for ungdoms kjærestevold i Norden.

Anbefalingene vil bli formelt overlevert nordiske myndigheter tidlig i 2017, ved det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd. Det er i tillegg etablert et nettverk av nordiske eksperter på kjærestevold-feltet, basert på deltakerne på konferansen. Nettverket vil bli benyttet til jevnlig utveksling av informasjon i Norden og ha som oppgave å følge opp status for prosjektets politiske og handlingsrettete anbefalinger.

Rød knapp-kampanjen Stopp vold mot kvinner

Reform har vært med i Stopp vold mot kvinner-alliansen siden starten i 2012. Organisasjoner fra ganske ulike deler av samfunnet står sammen om å få det viktige spørsmålet om vold mot kvinner høyere på dagsordenen i Norge. Ved siden av Reform har alliansen bestått av Den norske kirke, Islamsk Råd Norge, Norske Kvinners Sanitetsforening, Virke, Juridisk rådgiving for kvinner (Jurk) og Krisesentersekretariatet. I 2016 ble også paraplyorganisasjonen Digni tatt opp i alliansen.

Kampanjens symbol, den røde knappen, har fått stor oppmerksomhet og er etter hvert blitt fast «påkledning» for svært mange – inkludert statsministeren og regjeringens medlemmer. Knappen er distribuert via de deltakende organisasjonene, og den har vært delt ut i tusenvis på jevnlig aksjoner i Oslo sentrum.

Stopp vold mot kvinners årlige arrangement på FNs dag for bekjempelse av vold mot kvinner 25. november var i 2016 viet avvergeplikten i Straffeloven. Konferansen samlet rundt 200 mennesker i Ingeniørenes Hus i Oslo.

Reform har deltatt aktivt på alle aksjonens møter og arrangementer, samt på alle utdelingsaksjoner av Rød Knapp. Alliansen har mottatt aktivitetsstøtte fra Justis- og beredskapsdepartementets tilskuddsmidler mot vold i nære relasjoner. Reform har stått som formell søker og forvalter av disse midlene i 2016.

Kampanjen videreføres i 2017.

Sommerflørt?

Prosjektet *Sommerflørt?* er et helsetiltak i regi av Reform, finansiert av ExtraStiftelsen utviklet i samarbeid med likestillingssenteret KUN. Det består av en workshop for ungdom om grensesetting og seksuell trakassering,

Ved å bevisstgjøre unge rundt flørting og grensesetting har vi ønsket å bidra til et tryggere og sunnere oppvekstmiljø for ungdom. Seksuell trakassering er en del av mange ungdommers hverdag. Å formidle kunnskap om og skape rom for dialog og refleksjon rundt kjønn, seksuelle grenser og samtykke er nødvendig for å forebygge seksuell trakassering.

Sommeren 2016 gjennomførte Reform tre workshoper for i alt 81 ungdommer og ungdomsledere på to store sommerleirer på Østlandet. På høsten møtte KUN 70 ungdommer fra Ungdommens fylkesting i Nordland. Alle ungdommene vi møtte var enten aktive i organisasjonsliv eller engasjert i politisk påvirkningsarbeid. Vårt mål var å gi dem verktøy som de kan bruke videre i forebyggende arbeid i sine lokallag og på sine skoler.

Erfaringer fra prosjektet er blitt formidlet i en kronikk i Dagsavisen og i Trønderavisa, og de er også oppsummert i en erfaringsrapport som delt på Reforms og KUNs nettsider.

Faktabrosjyre om menn utsatt for vold i nære relasjoner

I 2015 fikk Reform tildelt midler fra Justis- og beredskapsdepartementet til å utarbeide en faktabasert informasjonsbrosjyre om menn utsatt for vold og overgrep, til oppdatering og erstatning for en første brosjyre Reform utarbeidet i 2011.

Brosjyren ble ferdigstilt våren 2016 og trykket i et opplag på 25.000 eksemplarer. Den inneholder oppdatert statistikk og kunnskap på feltet, inkludert lettfattelige definisjoner av ulike former for vold, oversikt over utsatte grupper og voldens konsekvenser. Det er et vesentlig poeng å gjøre lesere av brosjyren klar over at det finnes hjelp å få, og at krisesentrene også er til for menn. Undersøkelser og praktisk erfaring viser at dette er lite kjent i befolkningen, og også i det offentlige hjelpeapparatet. *Se også neste punkt.*

Brosjyren ble sendt ut gratis til alle landets krisesentre, politidistrikter, familievernkontorer, distriktpspsykiatriske sentre, ATV-kontorer og overgrepsmottak. Den er også gjort fritt tilgjengelig på nett og ved postbestilling.

Filmen «Rettssalen»

I forbindelse med utarbeidelsen av faktabrosjyren om menn utsatt for vold i nære relasjoner (se over), inngikk Reform samarbeid med reklamebyrået Alle Gutta AS og filmselskapet The Film Agency Oslo. Disse stilte sine ressurser til rådighet pro bono for å lage en kortfilm for visning på de kommersielle fjernsynsselskapenes reklamefrie dager i høytidene. Hensikten var å forsterke effekten av brosjyren. Stillbilder fra filmen illustrerer også brosjyren.

Reform satte av midler til skuespillere, lokaleie og andre produksjonstekniske utgifter, og basert på en dreiebok utarbeidet av to studenter fra Westerdahls fikk vi laget en høykvalitets film som underbygget budskapet i faktabrosjyren. Hovedbudskapet i filmen var å gjøre det kjent at krisesentrene også er til for menn.

Filmen fikk visning på TV 2 i påsken og i TV Norge i pinsen 2016. I forkant av visningen i påsken gjorde vi alle landets krisesentre kjent med at dette ville skje, for slik å gjøre dem mer forberedt på en eventuell økt etterspørsel for voldsutsatte menn. Vi ba også om en tilbakemelding fra sentrene i etterkant av høytiden. Responsen på dette var svært god. Svarene viste at enkelte sentre opplevde en marginal økning av tilstrømmingen av menn, mens andre ikke merket noen forskjell. Tross dette fikk vi mange positive tilbakemeldinger fra sentre som satte pris på Reforms engasjement.

Det er verdt å nevne at en først versjon av filmen mottok krass offentlig kritikk fra Krisesentersekretariatet, fordi den opererte med et for høyt tall menn utsatt for vold mot kvinner. Vi endret filmen som følge av dette, og valgte ellers å ikke ta en offentlig debatt om tallgrunnlaget, som vi ikke oppfattet som det vesentlige budskapet i denne filmen.

Rettssalen vises også under reklamefrie dager i påsken 2017, som er siste tillatte offentlige visning i henhold til royaltyavtalene med skuespiller og statister.

Stopp kjærestevolden i Oslo vest

I 2016 fikk Reform støtte fra Velferdsetaten i Oslo kommune til et begrenset prosjekt rettet mot ungdom på Oslos vestkant, basert på metodikken vi har utarbeidet i Stopp kjærestevolden-prosjektet (se over).

Ideen bak prosjektet er at idrettslagene for barn og unge er en ideell arena å bevisstgjøre ungdom. Disse er godt besøkt, og tidlig ungdomsalder er en meget velegnet tid å gi kunnskap og refleksjon rundt temaet.

Vi tilpasset en todelt undervisningsmodul til målgruppen. Høsten 2016 ble modulen tilbudt som pilot til idrettslagene i bydelene Frogner, Ullern og Vestre Aker. I prosjektperioden etablerte vi et samarbeid med Ullern IF og med SaLTo bydel Ullern. Vi gjennomførte en åpen kveld om kjærestevold for ungdomsmedlemmer i Ullern IF og vi bidro til å bevisstgjøre ledelsen og trenerne i klubben om tematikken og viktigheten av forebyggende tiltak. Gjennom vårt prosjekt ble det også etablert kontakt mellom Ullern IF og SaLTO, noe vi tror vil være svært positivt for videre rus- og voldsforebyggende tiltak mot ungdom i bydelen.

Reform er opptatt av at erfaringene fra prosjektet kan gi overføringsverdi til andre bydeler, og har mottatt midler fra Velferdsetaten til å videreføre dette i 2017.

Dating Violence – the Uncovered Face of Adolescent’s Human Rights Violation (Bulgaria)

Reform ble i 2015 prosjektpartner med organisasjonen GERT – Gender Education, Research and Technologies i Bulgaria, med støtte fra Norway Grants (norske EØS-midler). Prosjektet har basert seg på en undersøkelse GERT har foretatt i Bulgaria, i tillegg til Reformers erfaringer fra arbeidet med kjærestevold i Norge. Mange av funnene i den bulgarske undersøkelsen er i stor grad sammenfallende med norske erfaringer.

I november 2015 avholdt Reform workshop i den bulgarske byen Veliko Tarnovo for 40 unge gutter mellom 16 og 18 år. Workshopen viste mye sammenfall mellom ungdoms situasjon i Bulgaria og erfaringene fra møter med ungdom i Norge. Målet med prosjektet er at disse guttene skal tilbake til skolene de representerer og holde et 45 minutters innlegg i klassens time om temaet kjærestevold, og slik selv fungere som forbilder i egne miljøer.

Prosjektet ble avsluttet med en konferanse i Sofia i 2016, der resultatene fra prosjektet ble presentert for bulgarske myndigheter og offentlige instanser.

Overgrepsutsatt? Ikke jeg, nei!

I 2016 mottok Reform støtte fra ExtraStiftelsen til dette prosjektet, der målet har vært todelt: å utarbeide en kunnskapsstatus om gutter og menn utsatt for seksuelle overgrep, og å meisle ut politiske anbefalinger for det offentlige tjenesteapparatet om hvordan man kan gjøre det lettere for de utsatte å søke – og få – hjelp.

Paraplyorganisasjonen for landets incestsentre FMSO (Felleskap mot seksuelle tjenester) har vært Reformers partner i prosjektet. Det har vært et sentralt mål å bidra til en mer kjønns sensitiv tilnærming til arbeidet med utsatte for seksuelle overgrep, slik at gutter og menn omfattes på en bedre måte, og til å skape en klarere bevissthet om hvilke spesifikke utfordringer gutter og menn som overgrepsutsatte står i.

Prosjektet har vært organisert rundt en bredt sammensatt referansegruppe, som har gitt kontinuerlige innspill til arbeidet.

Våren og sommeren ble benyttet til en grundig gjennomgang av tilgjengelig statistikk og forskning på feltet, og til forberedelser til prosjektets andre hovedaktivitet – en nasjonal fagkonferanse.

I oktober 2016 ble fagkonferansen *Ser vi gutta? Fagkonferanse om overgrepsutsatte gutter og menn* avholdt i Oslo. Konferansen var rettet mot både fagfelt og brukere, og samlet 130 mennesker fra hele landet. For mange, både fagfolk og utsatte, var dette første gang de hadde anledning til å fordype seg faglig i temaet overgrepsutsatte gutter og menn.

Vi oppsummerer konferansen som svært vellykket. Erfaringene fra konferansen, der også funn fra kartleggingen ble presentert og drøftet, vil utgjøre en sentral del av de avsluttende fra prosjektet.

En sluttrapport med anbefalinger til tiltak på feltet overleveres regjeringen tidlig i 2017.

Opplæring for et krisesentertilbud i Danmark

Reform har i 2016 bidratt med erfaringsutveksling og kunnskapsdeling med den danske organisasjonen Vold Mod Mands arbeid med en oppkvalifisering av et landsdekkende tilbud til voldsutsatte menn i Danmark.

Det danske prosjektet er et tilbud om midlertidig opphold på Mandecentret for menn utsatt for vold fra en partner eller andre familiemedlemmer, og det har mottatt støtte fra den danske regjeringen. På senteret vil mennene få rådgivning og hjelp til et liv uten vold, juridisk rådgivning og støtte til barna.

Reform holdt et dagskurs i København høsten 2016, der to av våre medarbeidere delte erfaringer fra Reformers arbeid med voldsutsatte menn, og med arbeidet for å få på plass et krisesentertilbud for menn i Norge.

6. Arbeid med menn med innvandrerbakgrunn

Menn med ikke-norsk bakgrunn blir ofte glemt i likestillingsdebatten i Norge. Blir de husket er det ofte fordi de stilles til ansvar for innvandrerkvinnens undertrykte situasjon. Reform ser det som en viktig oppgave å belyse hvilke likestillingsutfordringer menn med innvandrerbakgrunn selv har.

I 2016 har vi hatt møter med flere organisasjoner på innvandrerfeltet, deriblant Rahma konfliktråd og Enhet for mangfold og integrering i Oslo kommune. Vi er også opptatt i IMDIs nettverk på Østlandet for arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet.

Det er grunn til å tro at likestillingsutfordringene knyttet til gutter og menn med innvandrerbakgrunn vil øke i takt med en større andel flyktninger og asylsøkere i Norge.

Innvandrerungdom og stopp kjærestevolden i Oslo Øst

Med støtte fra Politidirektoratets tiltaksmidler for kriminalitetsforebygging, utvidet Reform i 2016 et dialog- og undervisningsprosjekt for innvandrerungdom, basert på metodikken i Stopp kjærestevolden, fra Stovner bydel til bydelene Nordstrand, Søndre Nordstrand, Grorud, Alna.

Vi har gjennomført undervisningsopplegget for rundt 300 barn og unge ved Lerdal Fritidsklubb, Alnaskolen, Lambertseter videregående skole, Rommen skole, Mortensrud Røde kors, Grorud Røde kors og Hellerud videregående skole.

Erfaringene fra møtene med ungdommene var at temaene engasjerte. Ungdommene fortalte at dette handlet om «deres hverdag» og at få eller ingen voksne tidligere hadde pratet med dem om temaene. Flere lærere rapporterte også om engasjement blant elevene i etterkant av undervisningen.

I løpet av året har vi spredt kunnskapen vi har opparbeidet oss på feltet gjennom deltakelse på flere konferanser, via kontakt med det offentlige tjenesteapparatet og gjennom media.

Mangfoldige mannfolk – en nettverkskonferanse

Med støtte fra Enhet for mangfold og integrering i Oslo kommune arrangerte Reform en nettverkskonferanse om aktivitetstilbud til innvandrer- og flyktningemenn i september. Det er store mangler i aktivitetstilbudet for innvandrer- og flyktningegutter og -menn, og dette gjelder særlig det kompetansehevende tilbudet.

Formålet var å samle frivillige fra minoritetsorganisasjoner og ideelle aktører på innvandringsfeltet i Oslo, for å kartlegge muligheter for å forbedre aktivitetstilbudet for innvandrer- og flyktningemenn og gutter, samt å bygge et nettverk mellom aktører som deler et engasjement for innvandrer menn og gutters situasjon.

Erfaringene fra konferansen er oppsummert i en rapport med anbefalinger for videre arbeid og mulige tiltak.

Vi anser dette prosjektet som et første steg mot å forbedre aktivitetstilbudet for denne gruppen av gutter og menn, med sikte på økt samfunnsdeltakelse og integrering. Vi vil arbeide for at rapporten og nettverket vi har etablert i forbindelse med konferansen danner grunnlag for konkrete aktivitetstiltak direkte rettet mot innvandrer- og flyktningegutter og -menn.

Ungdom, vold og forelskelse – et kompetansehevende kurs for foreldre

Med støtte fra Bufdir har Reform og Rahma konfliktråd utviklet et foreldrekurs om ungdoms kjærestevold.

Fra erfaringsutveksling med andre aktører på det voldsforebyggende feltet vet vi at mange foreldre ønsker å snakke med barna sine om vold og seksuell grensesetting. Imidlertid føler mange foreldre at de mangler språket eller kunnskapen til å initiere disse viktige samtalene med ungdommen. Dette gjelder særlig, men langt fra bare, foreldre med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn.

Kurset ble gjennomført for 20 foreldre høsten 2016. Kursopplegget tok utgangspunkt i materiale og erfaringer fra Stopp kjærestevolden (se dette), men tilpasset en voksen målgruppe. Hensikten med kurset var å bevisstgjøre voksne om hvordan vold i parforhold rammer ungdom, og gi foreldrene kunnskap og kommunikasjonsverktøy for å snakke med barna sine om vold, forelskelse og grensesetting.

Reform vil arbeide for å utvide til en spredning av kurset for flere foreldregrupper.

7. Menn, helse og seksualitet

Menns helse er langt på vei et ikke-tema i offentligheten. Det er ingen fysiologiske grunner til at menn lever kortere enn kvinner. Likevel er denne forskjellen relativt stabil på rundt 4 år i Norge. Reform er opptatt av at helse skal gjelde alle, og at kjønnsforskjeller må motvirkes. Etter vårt syn representerer menns helse en stor likestillingsutfordring.

Utvikling av et lærings- og mestringstilbud for menn

Prosjektet *Å være mann og håndtere sykdom – en utfordring?* er resultatet av et fruktbart samarbeid mellom to i utgangspunktet ulike spisskompetansemiljøer – Reform og Oslo universitetssykehus (OUS). Det mottok støtte fra ExtraStiftelsens rehabiliteringsmidler, og ble startet i 2015.

Målet for prosjektet har vært å utvikle, gjennomføre og evaluere et lærings- og mestringkurs for menn som skal lære seg og håndtere egen sykdom og langvarige helseutfordringer. Menn er underrepresentert som deltakere på slike kurs på sykehusene.

I løpet av 2015 ble det gjennomført tre fokusgrupper med menn og pårørende. Intervjuer med fokusgruppene ble transkribert til tekst, som er brutt ned til oversiktlige enheter for å identifisere sentrale temaer og mønstre. Funnene er blitt analysert og tolket, og anbefalinger for et mer kjønns sensitivt helsetilbud utarbeidet.

Prosjektet ble avsluttet våren 2016 med en rapport som er blitt publisert og spredt til helseansatte, brukere og pårørende. Prosjektet har oppnådd betydelig oppmerksomhet både i media og i tjenesteapparatet, og har medført invitasjoner til kurs og foredrag for prosjektmedarbeidere både i Reform og i OUS.

Prosjektet er søkt videreført med midler fra ExtraStiftelsen.

Mannens helseuke 2016

Men's Health Week er en internasjonal markering som ikke har vært kjent i Norge før Reform besluttet å ta et eierskap til *Mannens helseuke* fra og med 2014. Hensikten er å skape oppmerksomhet og debatt rundt menns spesifikke helseutfordringer.

I 2016 markerte vi helseuka ved å invitere et frokostseminar med utgangspunkt i vårt samarbeidsprosjekt med Oslo universitetssykehus *Å være mann og håndtere sykdom – en utfordring?* *Se over.*

På seminaret stilte vi spørsmål om hva som forhindrer menn fra å benytte seg av helsevesenets lærings- og mestringstilbud, og hva helseansatte kan gjøre for å forstå og tilpasse seg menns behov bedre.

På seminaret innledet en mann som hadde opplevd selv å bli syk, en pårørende som hadde møtt helsevesenet både på sitt beste og verste og avsluttet med forskeren Marianne Inèz Lien som satt det hele inn i et større perspektiv.

KAST (Kjøp Av Seksuelle Tjenester)

Reform har over lang tid bidratt til å fremme kunnskap om menns sexkjøp og å redusere tabuet knyttet til temaet. Fra 2011 har Reform mottatt støtte fra Justis- og beredskapsdepartementet til prosjektet, som del av regjeringens arbeid mot prostitusjon og menneskehandel.

Fra tidligere å både ha vært et klinisk tilbud om smittesjekk og et veiledningstilbud, har vi de siste to årene rendyrket KAST som et samtale- og veiledningstilbud til menn som kjøper sex.

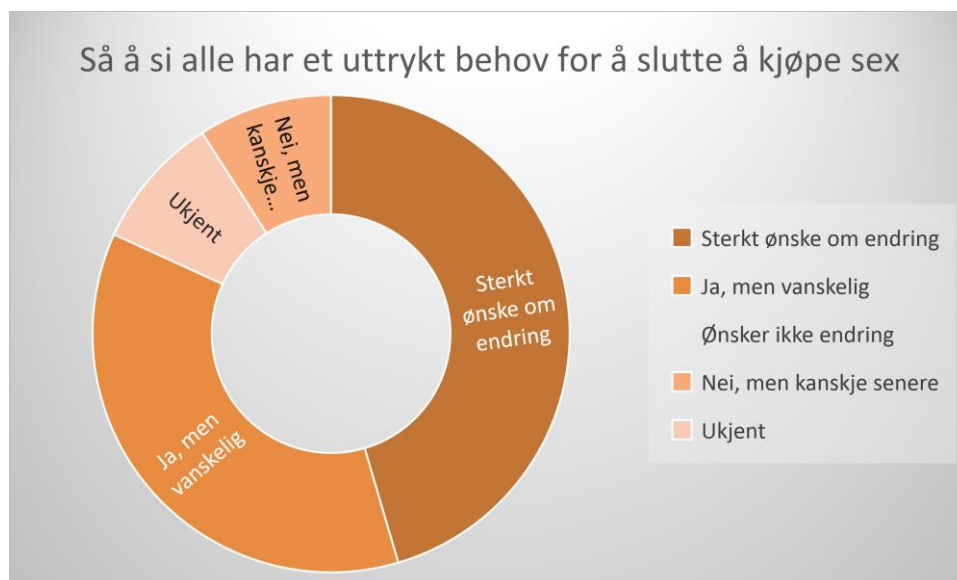
I 2016 utvidet vi vår tjeneste med et nytt samtaletilbud i Trondheim, og vi inngikk avtale med terapeut og sexolog Knut Hermstad.

I forbindelse med utvidelsen har vi utarbeidet en ny grafisk profil med tilhørende informasjonskort. Nytt materiale har blitt distribuert til legekontorer og familievernkontorer i Oslo og i Trondheim. Det er også blitt etablert kontakt og samarbeid med politiet i Trondheim ved team vold, sedelighet og menneskehandel.

I løpet av året har vi hatt 30 individuelle brukere av samtale- og veiledningstjenesten. Det har vært en relativt jevn pågang av klienter gjennom hele året, med en markant økning i november og desember. Økningen er kommet etter flere medieoppslag i perioden. Det store flertallet av samtalene har foregått ved fysisk oppmøte i våre lokaler i Oslo.

Vi har grunn til å tro at samtaleveiledningen fører til en økt mobilisering hos klientene til å finne alternativer til å kjøpe seksuelle tjenester. Klientene som oppsøkte KAST-prosjektet i 2016 hadde nærmest samtlige et uttalt ønske om å slutte å kjøpe sex.

Se tabellen.

Prosjektet viser også tydelig at sammenhengen mellom sexkjøp og menneskehandel er sterk. Vi vet med stor grad av sikkerhet at mange av våre klienter reduserer sitt sexkjøp, eller slutter helt med det. Prosjektet oppfylder dermed målsetningen om å bekjempe prostitusjon og menneskehandel.

Det er en viss nedgang i antallet individuelle brukere fra 2015. Dette forteller oss at åpenhet omkring sexkjøp er et langsiktig arbeid som krever stor tålmodighet. Kjøp av sex er fortsatt svært skambelagt og rekrutteringsarbeidet krever målrettet og langvarig innsats.

I løpet av året har vi fortsatt å spre kunnskapen vi har opparbeidet oss gjennom mange år til samarbeidspartnere, tjenesteapparatet, media og i den offentlige debatten.

Reform ønsker å videreføre KAST i 2017.

8. Gutters oppvekst og sosialisering

Det er av stor betydning hvilke forhold og betingelser gutter vokser opp under. Tradisjonelle kjønnsrollemønstre resirkuleres fortsatt i familie, barnehage, skole, fritids- og arbeidsliv. Ofte rammer dette guttene i like stor grad som jentene – uten at det nødvendigvis får den samme oppmerksomheten.

Mansdagen 2016: Gutters skolefracfall

Reform markerer hvert år den internasjonale Mansdagen 19. november. I 2016 satte vi fokus på gutters skolefracfall og spurte om det er et spørsmål om klasse, tilhørighet og ensomhet?

På et godt besøkt møte på Litteraturhuset i Oslo samlet vi erfarne innledere fra forskning, oppfølgingstjenester og hjelpetilbud.

Temaene var blant annet sosial deltakelse, ensomhet og klasse, vanskelige livssituasjoner, behovet for hjelpetilbud og hvordan vi bør møte gutta før de faller fra.

Deltakerne på møtet var blant annet lærere, elever, ungdomsarbeidere og forskere.

Kartlegging av lovende nordiske likestillingspraksiser i barnehage og skole

Reform har vært partner i dette fellesnordiske prosjektet finansiert av Nordisk Ministerråd, med den engelske tittelen *Mapping promising Nordic practices in gender equality promotion at basic education and kindergardens*.

I 2015 gjennomførte prosjektet en kartlegging av gode eksempler og rammer for vellykket likestillingsinnretning i barnehager og skoler. Reform bidro med norske erfaringer og eksempler, i tillegg til at vi har foretatt en gjennomgang av norske publikasjoner og lovverk på området. Disse ble bearbeidet og spilt inn i det fellesnordiske forskersamarbeidet, og de har også vært vårt bidrag i erfaringsutveksling via Skype og på en konferanse i Finland.

Prosjektet er finansiert av Nordisk Ministerråd, og er blitt ledet av en representant for Women's and Gender Studies ved Universitetet i Oulu, Finland.

Prosjektet ble avsluttet med en rapport i februar 2016.

Nordisk e-læring om kjønn og utdanning

Dette prosjektet følger opp *Kartlegging av lovende likestillingspraksiser i barnehage og skole* (se over). Også dette prosjektet er finansiert av midler fra Nordisk Ministerråd.

Hensikten er å benytte funn fra kartleggingen til å skolere og utvikle skole- og barnehagefolk i Norden til en mer kjønnssensitiv tilnærming i arbeidet. Dette er også en del av et pågående arbeid for å utvikle en standard for godt likestillingsarbeid i utdanningene som baserer seg på forskning.

Prosjektet hadde oppstart høsten 2015, og ble avsluttet i 2016.

Nordisk MenEngage-konferanse i Oslo

I 2016 fikk Reform, i samarbeid med den nordiske MenEngage-alliansen, støtte fra NIKK til å arrangere en nordisk MenEngage-konferanse. Tittelen på prosjektet er *Making the invisible visible: Transforming social norms among boys and men for gender justice practice*.

Hensikten med konferansen er å samle aktuelle aktører fra de nordiske landene og representanter fra den globale MenEngage-alliansen til workshoper, foredrag og diskusjon om en rekke temaer knyttet til menn, gutter og likestilling.

Konferansen vil bli avholdt våren 2017.

9. Opplysningsarbeid

Det er en stor og viktig oppgave for Reform å spre kunnskap om menn og likestilling. En vesentlig del av vår opplysningsvirksomhet er også knyttet til konferanser og seminarer i egen regi. To av disse er bestemt å være faste årlige arrangementer – Mannens helseuke i juni, og Mannsdagen 19. november. I 2016, som tidligere år, har Reform også bidratt til Stopp vold mot kvinner-alliansens arrangement 25. november i Oslo.

I 2016 etablerte vi som fast del av vår virksomhet våre åpne og aktuelle *Ferskvareseminarer*. Til seminarerne inviteres forskere, studenter og andre som markerer seg med ny viten eller initiativer på likestillingsområdet, med særlig vekt på temaer som omhandler gutter og menn. I løpet av våren og høsten gikk til sammen 6 slike seminarer av stabelen, dels med svært godt oppmøte i våre lokaler.

Temaene for årets ferskvareseminarer har vært fedre med funksjonshemninger, kjønn og etnisitet i arbeidslivet, kjærestevold og digitale medier, minoritetsgutter og frafall, maskulinitet og kjønnsnormer i populærmusikken, og skjult mobbing blant gutter.

Våre ansatte har også bidratt med innlegg på en lang rekke større og mindre arrangementer i inn- og utland.

Vi benytter egne nettsider og sosiale medier aktivt.

Vårt månedlige nyhetsbrev, der vi blant annet offentliggjør vår uformelle utmerkelse Månedens mann, leses og deles av mange. Dette medfører også en stadig økende trafikk på vår Facebookside, som er vår mest aktuelle og oppdaterte nyhetskanal.

Reform har også i 2016 mottatt en lang rekke henvendelser fra TV, radio, aviser, tids- og uketidsskrifter og nettmedier på en lang rekke saker.

Reforms uformelle kåring av Månedens mann har gjennom flere år gitt positiv oppmerksomhet til menn som viser et særlig engasjement til fremme av likestilling for menn. Eller som det heter i begrunnelsen for utnevnelsene: *«Utmerkelsen Månedens Mann tildeles en bra mann som Reform vil feire. Månedens mann er en som gjennom mot, stolthet og engasjement har bidratt til å utvide menns og gutters handlingsrom. Han er en inspirasjonskilde for menn og kvinner, og en ressurs for likestillingsarbeidet i Norge.»*

I 2016 ble følgende utnevnt til Månedens mann av Reform: Trond Giske (januar), #velkommenpåvakt-aksjonen (februar), Lars Karelius Noer (april), Aslak Borgersrud (juni) og Geir Gulliksen (juli). Utmerkelsen ble avviklet høsten 2016.

Se også kapittel 2, *Rollen som nasjonalt kunnskapssenter*.

10. Representasjon og samarbeid

Reform er representert i en rekke formelle og uformelle sammenhenger. Dette skyldes vår unike rolle som likestillingspolitisk aktør på vegne av gutter og menn.

Reform deltar i det internasjonale samarbeidet i alliansen MenEngage, der organisasjoner som arbeider for likestilling i et mannsperspektiv inngår. Reform deltar også i nordiske NORMAS (Nordic Association for Research on Men and Masculinities), og som en rekke tidligere år, var vi også i 2016 deltaker i den offisielle norske delegasjonen til Commission on the Status of Women i FN.

Vi spiller en viktig rolle i Norge ved blant annet å kunne samarbeide med feministiske kvinneorganisasjoner uten å bli oppfattet som et haleheng til dem. Det er i økende grad erkjent at Reform ikke ønsker å framstille menns likestillingsutfordringer som i motsetning til kvinners, men heller ikke lar være å heve disse utfordringene i den løpende debatten. Slik bidrar vi til å bygge ned kjønnspolitiske skillelinjer, og som en motvekt til den tradisjonelle kjønnskampen. Dette gjelder ikke minst i Rød knapp-aksjonen Stopp vold mot kvinner, der både kvinneorganisasjoner, religiøse paraplyorganisasjoner og en arbeidsgiverorganisasjon deltar.

Reform deltar aktivt i Brukerutvalget i Likestillings- og diskrimineringsombudet og i en rekke utvalg, referansegrupper og andre former for sakssamarbeid.

Vedlegg: Styrets vurdering av virksomheten

Reform ble stiftet av foreningen Krise- og rådgivningstelefonen for menn 30. januar 2002. Reform er organisert som en stiftelse med eget styre og representantskap. Stiftelsens vedtekter og formålsparagraf gir grunnleggende føringer for Reforms virke. Daglig leder er delegert ansvar for stiftelsens daglige drift. Reform holder til i leide lokaler i Akersgata 16 i Oslo.

Reforms styre i 2016

Robert Ullmann (styreleder fram til august, deretter erstattet av Kristin Mile)
Kristin Mile (nestleder fram til august, deretter erstattet av André Oktay Dahl)
Are Tomasgard (styremedlem)
André Oktay Dahl (styremedlem fram til august, deretter erstattet av Thomas Walle)
Heidi Eng (styremedlem fram til august, deretter erstattet av Mette Tollefsrud)
Kjell T. Dahl (frivilliges representant)
Bjørn Ole Ekeli (ansattes representant)

Styret har hatt 5 styremøter og behandlet 34 saker.

Reforms ansatte i 2016

Reform har i gjennomsnitt disponert 6,4 årsverk i 2016. Ved årets slutt utfører de ansatte i Reforms administrasjon 7,2 årsverk, fordelt på 7 faste og 1 aktivitetsrelatert stilling. Det er også 1 frivillig medarbeider tilknyttet den daglige driften, samt noe innleid veilederkompetanse.

Frivillige i Reform

Det er en stor andel frivillige i Reform, knyttet til virksomheten i Mannstelefonen og i Juridisk rådgivningstelefon. Frivilligheten i Reform engasjerer nå 33 personer til drift av telefontjenesten på kveldstid. Virksomheten koordineres av Reforms ansatte.

Virksomhetens art

Stiftelsen *Reform – ressursenter for menn* er et nasjonalt senter for kunnskap om gutter, menn og likestilling. Stiftelsen er politisk uavhengig. Med utgangspunkt i at kvinner og menn er likeverdige, er Reforms formål å arbeide for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, samt å synliggjøre menn som kjønn i samfunnet. Sentralt i Reforms arbeid er kunnskap, som hentes både fra forskning og dialog med menn. Grunnleggende i Reforms virksomhet er at menn selv skal mobiliseres, bevisstgjøres og ta ansvar for positiv utvikling av likestilling mellom kjønnene.

Vårt arbeid med gutter, menn og mansroller i et likestillingsperspektiv har fokus både på hindringer og drivkrefter for likestilling. Reform legger vekt på å være en seriøs og pålitelig leverandør av råd og kunnskap til norske myndigheters likestillingsarbeid og til den norske offentligheten. Vi benyttes i utstrakt grad av politikere, embetsverk og forvaltningen som innspiller på likestilling i et mannsperspektiv, og vi samarbeider med et stort antall norske organisasjoner. Reform besvarer dessuten mange forespørslers om å formidle norske erfaringer med menn og likestilling fra internasjonale aktører. Etter 14 års drift er Reform ansett som en betydelig likestillingsaktør nasjonalt og internasjonalt.

Likestillingssituasjonen

Som kjønnslikestillingsaktør er Reform eksplisitt opptatt av likestillingsperspektivet også internt i organisasjonen, spesielt i rekrutteringsprosesser og i personalpolitikken. Det er faglige grunner som tilsier behov for menn i flere posisjoner i Reforms virksomhet, f.eks i grupper, enesamtaler og for å veie opp kjønnsbalansen i tradisjonelt kvinnedominerte fora.

Hjemmelen som legges til grunn for en overvekt av mannlige engasjerte i Reforms ulike funksjoner, er Likestillingsloven § 3: «I særlige tilfeller er indirekte forskjellsbehandling likevel tillatt dersom handlingen har et saklig formål uavhengig av kjønn, og det middel som er valgt er egnet, nødvendig og ikke uforholdsmessig inngripende i forhold til formålet.»

Ved årsslutt består Reforms administrasjon av 7 faste ansatte i 100 % stillinger, hvorav 4 er menn, 2 er kvinner og 1 verken er kvinne eller mann (hen). Av Reforms 7 styremedlemmer er 2 kvinner og 5 menn. Av Reforms frivillig engasjerte er 19 menn og 14 kvinner.

Reform vektlegger en fleksibel tilrettelegging av arbeidet som gjør det enklere å kombinere arbeidsforpliktelser med familieliv og livsfase.

Arbeidsmiljøet og HMS

Styret vurderer det fysiske og det psykososiale arbeidsmiljøet som godt. Ingen skader er registrert på arbeidsplassen i 2016. Sykefraværet har vært 9,18 %, mot 5,09 % i 2015. Fraværet er til en stor del knyttet til et langtidsfravær grunnet en fysisk skade. Prosjektansatte er inkludert i fraværstatistikken.

Reform har vært en Inkluderende arbeidslivsbedrift siden 15. januar 2009. Ansatte og frivillige tilbys og deltar på kompetansehevende kurs. Fagseminarer og internseminarer avholdes. Det praktiseres en romslig fleksitidsordning og det gjøres individuelle og familievennlige tilpasninger for bruk av hjemmekontor, samt for uttak av ferie og avspaseringsdager. Ergonomiske tilpasninger i form av spesialtilpassete stoler, heve-/senkebord, dataskjermer, briller, headset etc. er gjort for alle ansatte. Det avholdes møter i miljøet med verneombud og tillitsvalgt.

Handlingsplan for HMS er satt opp i samarbeid mellom daglig leder og verneombud, og handlingsplanen evalueres i HMS-møter for alle ansatte. Medarbeidersamtaler gjennomføres med de faste ansatte.

Ytre miljø

Reform har en bevisst holdning til miljøet. Gjennom praktiske tiltak tas det sikte på ikke å bidra til forurensning. Avfall sorteres og utdatert datautstyr blir levert til egne depoter for spesialavfall. Det legges vekt på å spare energi ved å slå av lyset i rom som ikke er i bruk. Det tilstrebes å jobbe på skjerm og å unngå papirutskrifter. Reiser for de ansatte gjøres per kollektive transportmidler der dette er mulig.

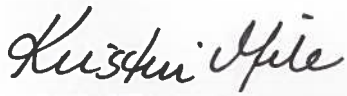
Økonomi

Prioriterte satsingsområder i 2016 er lik de mål og avgrensninger som finnes i tildelingsbrev, retningslinjer for tilskudd, prosjektfinansiering og styrevedtak. Inntekter og kostnader i 2016 samsvarer og er forvaltet i tråd med stiftelsens målsettinger.

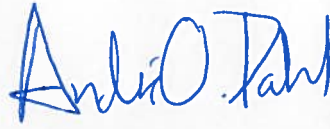
Etter styrets og daglig leders oppfatning gir Reforms resultatregnskap og balanse en rettvise oversikt over stiftelsens drift i regnskapsåret 2016. Det foreligger ingen relevante forretningsmessige forhold enn de som framgår av regnskapet, som er av betydning for å kunne bedømme stiftelsens stilling og resultat. Forutsetningen om fortsatt drift er til stede og regnskapet for 2016 er satt opp under den forutsetning. Det er ikke inntrådt forhold etter regnskapsårets utgang som er av vesentlig betydning for bedømmelsen av stiftelsens drift og stilling.

Årsregnskapet viser et driftsresultat med underskudd på kr. 431.623,31. Årets underskudd på driften belastes virksomhetens egenkapital.

Oslo, 14.02. 2017

Kristin Mile
styreleder

André Oktay Dahl
nestleder

Kjell T. Dahl

Are Tomasgard

Mette Tollefsrud

Thomas Walle

Bjørn Ole Ekeli

Are Saastad
daglig leder

Regnskapsår 2016 (01.01.2016-31.12.2016), F.o.m. periode 1 t.o.m. periode 13.,
Avdeling (Ingen), Valuta NOK, Kilde Hovedbok

Periodeutvalg

Budsjett denne
periode**Driftsresultat****Driftsinntekter****Faste inntekter**

3553 BufDir/BLD Grunnbevilgning

-3 618 000,00

0,00

Faste inntekter**-3 618 000,00****0,00****Aktivitets- og prosjekterelaterte inntekter**

3436 Bufdir Ungdom,vold og forelskelse

-140 000,00

0,00

3437 Bufdir.Min far.Minoritetsmiljøers erfa.med farskap

-390 000,00

0,00

3438 BUFDDir Samlivskurs for menn.Videreutvikling

-240 000,00

0,00

3439 BUFDDir Samlivskurs for fedre

0,00

0,00

3440 BUF Dir Foreldreforberedelser mot vold

0,00

0,00

3441 BUFDDir Aktivt farskap-nettside

0,00

0,00

3443 BUF Dir. Sinnemestring

0,00

0,00

3444 Justisdept. KAST/Rådgivn.tiltak sexkjøp

-400 000,00

0,00

3445 Oslo kommune.EMI. Mangfoldige Mannfolk.

-20 000,00

0,00

3447 Justis-og Beredskapsdept. Kjærestevold

-400 000,00

0,00

3448 Politidirektoratet

-200 000,00

0,00

3449 Justis-og beredskapsdept.Menn utsatt for vold

0,00

0,00

3450 EU-League of Open Men LOM-Tsjekkia

0,00

0,00

3453 GERT BULGARIA Dating Violence

0,00

0,00

3454 Oslo kommune Stopp Kjærestevold Idr.lag

-50 000,00

0,00

3455 Fathers and Employers Slovenia

-224 847,59

0,00

3489 NMR/NIKK Making the Invisible Visible

-477 291,19

0,00

3493 NIKK Ungdoms kjærestevold i Norden

-59 520,00

0,00

3500 Extrastiftelsen Helse og rehabilitering LMS

0,00

0,00

3501 Extrastiftelsen Sommerflørt Trakassering

-396 000,00

0,00

3502 Extrastiftelsen Overgrepsutsatt?

-468 600,00

0,00

3567 Justis-og beredsk.dept.Rød Knapp-kampanje

-150 000,00

0,00

3625 Konf. / Kursinntekt

-30 230,00

0,00

3626 NMR Mapping promising Nordic practices

-10 366,80

0,00

3627 NMR/NIKK Men Engage Norden

0,00

0,00

3628 NMR/NIKK Promising Nordic practices online

-38 113,29

0,00

3702 Honorarer

-32 480,00

0,00

3901 Foredrag/Mediahon/Publikasjoner/Ref.kostnader

-185 147,37

0,00

Aktivitets- og prosjekterelaterte inntekter**-3 912 596,24****0,00****Driftsinntekter****-7 530 596,24****0,00****Driftskostnader****Faste lønnskostnader**

5000 Lønn

3 345 226,06

0,00

5010 Lønn m/AGA-ansvar Prosjekt

133 251,73

0,00

5190 Påløpne feriepenger

432 362,09

0,00

5220 Fri telefon

7 321,00

0,00

5291 Motkonto for gruppe 52

-7 321,00

0,00

5330 Styrehonorar

130 000,00

0,00

5410 Arbeidsgiveravgift

509 821,16

0,00

5411 Arb.giv.avg. pål. feriep.

60 963,04

0,00

5430 OTP

364 295,00

0,00

5800 Refusjon av sykepenger

-138 330,00

0,00

5920 Yrkesskade/Reise-forsikring

21 089,00

0,00

Faste lønnskostnader**4 858 678,08****0,00****Avskrivn. varige driftsmidl. og imat. eiendeler**

6010 Avskrivninger

12 820,84

0,00

Avskrivn. varige driftsmidl. og imat. eiendeler**12 820,84****0,00****Faste driftskostnader**

5521 Kantinekost. tlf.vakter/Ressursgrupper

39 070,58

0,00

6300 Husleie/Felleskostnader/Vedlikehold

771 941,75

0,00

6320 Renhold

47 955,89

0,00

6340 Elektrisitet

13 290,59

0,00

Regnskapsår 2016 (01.01.2016-31.12.2016), F.o.m. periode 1 t.o.m. periode 13.,
Avdeling (Ingen), Valuta NOK, Kilde Hovedbok

Periodeutvalg

Budsjett denne
periode**Driftsresultat****Driftskostnader****Faste driftskostnader**

6400	Leie utstyr	22 486,00	0,00
6440	Transportkostnader	658,00	0,00
6500	Datautstyr og inventar	122 403,80	0,00
6550	Driftsmaterialer	2 427,90	0,00
6620	Rep. og vedlikehold utstyr	1 290,00	0,00
6700	Regnskapsystem/Oppdatering	9 545,00	0,00
6701	Revisjonshonorar	50 000,00	0,00
6790	Eksterne kons/data/kontor	105 147,14	0,00
6800	Kontorrekvisita	20 403,73	0,00
6840	Faglitteratur,Aviser, tidsskrifter	23 388,18	0,00
6864	HMS	26 667,18	0,00
6900	Telefon	50 870,44	0,00
6901	Webtjenester/Internett	77 304,95	0,00
6940	Porto	26 673,90	0,00
7100	KM-godtgjørelse, oppgavepliktig	7 661,26	0,00
7321	Mediaovervåkning	195,00	0,00
7400	Kontingent/Medl.skap	20 606,30	0,00
7420	Gaver/Oppmerksomhet	15 787,42	0,00
7500	Forsikringspremier	4 239,00	0,00

Faste driftskostnader**1 460 014,01** **0,00****Aktivitets- og prosjektrelaterte kostnader**

6791	Eksterne konsul/Prosjektrelatert	198 308,52	0,00
6820	Publikasjoner/Kampanjemateriell	652 476,22	0,00
6860	Møter, kurs, konf,kampanj,materiell. internt	282 563,85	0,00
6861	Møter,kurs,konfer,kampanjer Eksternt	110 557,14	0,00
6863	Faglig oppdatering ansatte/frivillige	23 085,00	0,00
7140	Reisekostnader, ikke oppgavepliktig	249 050,55	0,00
7320	Markedsføring	130 108,88	0,00

Aktivitets- og prosjektrelaterte kostnader**1 646 150,16** **0,00****Driftskostnader****7 977 663,09** **0,00****Driftsresultat****447 066,85** **0,00****Finansinntekter og finanskostnader**

7770	Bank-og offentl.gebyr	7 419,00	0,00
------	-----------------------	----------	------

Finansinntekter**Annen renteinntekt**

8050	Annen renteinntekt	-13 682,00	0,00
------	--------------------	------------	------

Annen renteinntekt**-13 682,00** **0,00****Verdiendring i markedsbas. fin. omløpsmidler**

8080	Agio gevinst	-9 180,54	0,00
------	--------------	-----------	------

Verdiendring i markedsbas. fin. omløpsmidler**-9 180,54** **0,00****Finansinntekter****-22 862,54** **0,00****Finansinntekter og finanskostnader****-15 443,54** **0,00****Resultat før ekstraordinære inntekter og kostnader****431 623,31** **0,00****Resultat før skattekostnad****431 623,31** **0,00****Årsoverskudd / Underskudd****431 623,31** **0,00**

8950	Overføring fri egenkapital	0,00	0,00
------	----------------------------	------	------

Annen egenkapital**0,00** **0,00****Oppskrivninger og overføringer (Aksjeselskap)****0,00** **0,00****Disponeringer****0,00** **0,00**

Reform - ressurscenter for menn

Balanse detaljert

P.B 28, Sentrum
NO-0101 OSLO

Regnskapsår 2016 (01.01.2016-31.12.2016), F.o.m. periode 1
t.o.m. periode 13., Avdeling (Ingen), Valuta NOK, Kilde Hovedbok

	Periodeutvalg	Hittil i år	Periodeutvalg i fjor	Hittil i fjor
Eiendeler				
Anleggsmidler				
Varige driftsmidler				
Maskiner og anlegg				
1200 Inventar, verktøy	26 635,36	26 635,36	33 294,20	33 294,20
Sum Maskiner og anlegg	26 635,36	26 635,36	33 294,20	33 294,20
Driftsløsøre, inventar, verktøy, kontormaskiner o.l.				
1280 Datautstyr	10 765,71	10 765,71	16 927,71	16 927,71
Sum Driftsløsøre, inventar, verktøy, kontormaskiner	10 765,71	10 765,71	16 927,71	16 927,71
Sum Varige driftsmidler	37 401,07	37 401,07	50 221,91	50 221,91
Finansielle anleggsmidler				
Obligasjoner og andre fordringer				
1700 Dep. leie 9590.34.17278SEB	178 047,00	178 047,00	177 958,00	177 958,00
Sum Obligasjoner og andre fordringer	178 047,00	178 047,00	177 958,00	177 958,00
Sum Finansielle anleggsmidler	178 047,00	178 047,00	177 958,00	177 958,00
Sum Anleggsmidler	215 448,07	215 448,07	228 179,91	228 179,91
Omløpsmidler				
Fordringer				
Kundefordringer				
1520 Utestående kortsiktige fordringer	366 040,16	366 040,16	40 604,36	40 604,36
Sum Kundefordringer	366 040,16	366 040,16	40 604,36	40 604,36
Sum Fordringer	366 040,16	366 040,16	40 604,36	40 604,36
Bankinnskudd, kontanter o.l.				
Bankinnskudd, kontanter o.l.				
1920 Bank drift 3910.20.25265	1 029,94	1 029,94	1 177,37	1 177,37
1921 Driftskonto 9001.12.40010	39 773,57	39 773,57	345 612,34	345 612,34
1925 Bank grunnkapital 3910.28.24834	116 286,85	116 286,85	115 996,85	115 996,85
1926 Høyrente 9001.14.86265	512 296,00	512 296,00	1 064 005,00	1 064 005,00
1927 Hvitt Bånd 3910.23.00428			438,07	438,07
1951 Skattekke Spb1 9001.12.40037	223 277,00	223 277,00	181 484,00	181 484,00
Sum Bankinnskudd, kontanter o.l.	892 663,36	892 663,36	1 708 713,63	1 708 713,63
Sum Bankinnskudd, kontanter o.l.	892 663,36	892 663,36	1 708 713,63	1 708 713,63
Sum Omløpsmidler	1 258 703,52	1 258 703,52	1 749 317,99	1 749 317,99
Sum Eiendeler	1 474 151,59	1 474 151,59	1 977 497,90	1 977 497,90
Gjeld og egenkapital				
Egenkapital				
Udisponert resultat	431 623,31	431 623,31		
Opptj. egenkapital				
Fond for vurderingsforskjeller				
2030 Grunnkapital	-100 000,00	-100 000,00	-100 000,00	-100 000,00
Sum Fond for vurderingsforskjeller	-100 000,00	-100 000,00	-100 000,00	-100 000,00
Annen egenkapital				
2050 Fri egenkapital	-875 648,64	-875 648,64	-875 648,64	-875 648,64
Sum Annen egenkapital	-875 648,64	-875 648,64	-875 648,64	-875 648,64
Sum Opptj. egenkapital	-975 648,64	-975 648,64	-975 648,64	-975 648,64
Sum Egenkapital	-544 025,33	-544 025,33	-975 648,64	-975 648,64
Gjeld				
Kortsiktig gjeld				
Leverandørgjeld				
Sum Leverandørgjeld	0,00	0,00	0,00	0,00

Reform - ressurscenter for menn**Balanse detaljert**P.B 28, Sentrum
NO-0101 OSLORegnskapsår 2016 (01.01.2016-31.12.2016), F.o.m. periode 1
t.o.m. periode 13., Avdeling (Ingen), Valuta NOK, Kilde Hovedbok

	Periodeutvalg	Hittil i år	Periodeutvalg i fjor	Hittil i fjor
Gjeld og egenkapital				
Gjeld				
Kortsiktig gjeld				
Skyldig offentlige avgifter				
2610 Skattetrekk	-222 263,00	-222 263,00	-180 482,00	-180 482,00
2780 Skyldig arbeidsgiveravgift	-171 689,06	-171 689,06	-155 580,55	-155 580,55
2781 Arb.giv.avg. pål. feriep.	-60 962,90	-60 962,90	-51 613,21	-51 613,21
Sum Skyldig offentlige avgifter	-454 914,96	-454 914,96	-387 675,76	-387 675,76
Annen kortsiktig gjeld				
2411 NORMAS egenkapital på kto 1921	-32 849,22	-32 849,22	-38 121,37	-38 121,37
2920 Skyldig feriepenger	-233 636,56	-233 636,56	-167 326,61	-167 326,61
2940 Feriepenger årets	-198 725,52	-198 725,52	-198 725,52	-198 725,52
2965 Forskuddsbetalte inntekter	-10 000,00	-10 000,00	-210 000,00	-210 000,00
Sum Annen kortsiktig gjeld	-475 211,30	-475 211,30	-614 173,50	-614 173,50
Sum Kortsiktig gjeld	-930 126,26	-930 126,26	-1 001 849,26	-1 001 849,26
Sum Gjeld	-930 126,26	-930 126,26	-1 001 849,26	-1 001 849,26
Sum Gjeld og egenkapital	-1 474 151,59	-1 474 151,59	-1 977 497,90	-1 977 497,90